

მარინე კვაჭაძე*
ნათია ჯუღელი*
ელენე ღვინჯილია*

ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისა და ირიბი მტკიცებულებების მნიშვნელობა ოჯახში ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულების საქმეებში

აბსტრაქტი

ბოლო წლებში განხორციელებული მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო თუ ინსტიტუციური ცვლილებების მიუხედავად, ქალთა მიმართ და ოჯახში ძალადობასთან ბრძოლა კვლავ გამოწვევად რჩება.

იმის გათვალისწინებით, რომ ქვეყანაში მზარდია ოჯახში ძალადობის ფაქტების რაოდენობა, გარკვეულ შემთხვევებში მოძალადეები დაუსჯელები რჩებიან, რადგან ოჯახში ძალადობის საქმეები, როგორც წესი, გამოირჩევა მტკიცებულებათა სიმწირით, მათ შორის, რთულია პირდაპირი მტკიცებულებების მოპოვება, განსაკუთრებით კი მაშინ, როდესაც მსხვერპლი იყენებს კონსტიტუციით მინიჭებულ უფლებას და უარს ამბობს ჩვენების მიცემაზე მოძალადე ახლო ნათესავის წინააღმდეგ.

იმის მიუხედავად, რომ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ უკანასკნელ წლებში არაერთხელ აღნიშნა, რომ ოჯახური დანაშაულის ხასიათის სპეციფიკიდან გამომდინარე, დაზარალებულის ჩვენების არარსებობის ან საქმის მასალებში ბრალდებულის მიმართ დაზარალებულის პრეტენზიის არარსებობის დამადასტურებელი დოკუმენტის წარმოდგენის შემთხვევაშიც, ბრალდებულის პასუხისმგებლობის საკითხი უნდა გადაწყდეს საქმის სხვა მტკიცებულებების საფუძველზე, მაინც საერთო სასამართლოების პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ ამგვარი კატეგორიის საქმეებზე გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანისას განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა სწორედ დაზარალებულის ჩვენებას, მით უფრო, მაშინ, როდესაც საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 იანვრის გადაწყვეტილებით, დაუშვებელია ირიბი ჩვენების საფუძველზე გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა.

* სამართლის დოქტორი, პროფესორი, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ანალიტიკური განყოფილების უფროსი [marina.kvachadze@supremecourt.ge]

* სამართლის მაგისტრი, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ანალიტიკური განყოფილების მთავარი კონსულტანტი [natia.jugheli@supremecourt.ge]

* სამართლის მაგისტრი, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ანალიტიკური განყოფილების კონსულტანტი [elene.gvinjilia@supremecourt.ge]

ამასთან, იქიდან გამომდინარე, რომ, ზოგადად, რთულია ოჯახში ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულების საქმეებზე პირდაპირი მტკიცებულებების მოპოვება, პრაქტიკაში გამამტყუნებელი განაჩენის დადგომას, გარკვეულწილად, აფერხებს უზენაესი სასამართლოს მიერ ვიწროდ განმარტებული საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში არსებული ჩანაწერი, რომლის საფუძველზეც - გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა ეფუძნებოდეს მხოლოდ ერთმანეთთან შეთანხმებულ, აშკარა და დამაჯერებელ „მტკიცებულებათა ერთობლიობას“, რაც სასამართლოს მიერ განიმარტება, როგორც მინიმუმ, ორი პირდაპირი მტკიცებულების არსებობის აუცილებლობა.

მართლმსაჯულების უკეთ განხორციელების ხელშეწყობის მიზნით, წინამდებარე სტატიაში მსხვერპლის მიერ ჩვენების მიცემასთან დაკავშირებით, მიმოხილული იქნება საერთო სამართლის სიტემის (*Common Law*) ქვეყნებში არსებული სისხლის სამართლის კანონმდებლობები. ამასთან, საქართველოში არსებული სასამართლო პრაქტიკის საილუსტრაციოდ გააანალიზებულ იქნება უზენაესი სასამართლოსა და საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები.

I. შესავალი

ოჯახში ძალადობა მსოფლიოს არაერთი ქვეყნისთვის ყველაზე მეტად გავრცელებული დანაშაულის კატეგორიაა, რომლის წინააღმდეგ საბრძოლველად სახელმწიფოები მისწრაფვიან, პრიორიტეტულად შეიმუშაონ სათანადო საკანონმდებლო ბაზა, უზრუნველყონ ეროვნული კანონმდებლობის ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენცია (სტამბოლის კონვენციის) დებულებებთან ჰარმონიზაცია და ამ კუთხით ეფექტური ღონისძიებების გატარება. თუმცა, ძალისხმევის მიუხედავად, ოჯახში ძალადობა კვლავ რჩება თანამედროვე საზოგადოებისთვის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან გამოწვევად. პრობლემა კიდევ მეტად თვალსაჩინო გახდა პანდემიის პირობებში, კერძოდ, ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მონაცემებით,¹ მიმდინარე პანდემიისას ოჯახში ძალადობის შემთხვევები გლობალურად ერთი მესამედით გაიზარდა, ვინაიდან გაიზარდა ძალადობის მაპროვოცირებელი ფაქტორებიც, სტრესი, ეკონომიკური მდგომარეობის მკვეთრი გაუარესება და ა.შ. სამწუხაროდ, ოჯახში ძალადობის შემთხვევების საგანგაშო სტატისტიკით,

¹ World Health Organization Data <<https://www.who.int/reproductivehealth/publications/emergencies/COVID-19-VAW-full-text.pdf>> [02.02.2022].

სხვა ქვეყნებს შორის, გამოირჩევა საქართველოც. შესაბამისად, ნათელია, რომ მხოლოდ საკანონმდებლო ბაზის დახვეწა არ არის საკმარისი ამ კატეგორიის დანაშაულებთან ეფექტურად საბრძოლველად და საჭიროა პრობლემის სპეციფიკურობიდან გამომდინარე, ერთიანი, კომპლექსური და თანმიმდევრული პოლიტიკის გატარება. ამ მხრივ, მნიშვნელოვანია გამოვყოთ სასამართლო სისტემის საპასუხისმგებლო როლი.

ოჯახში ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულების საქმეებზე მიღებული სასამართლოს გადაწყვეტილებები, როგორც ამგვარი კატეგორიის დანაშაულებზე მკაცრი სახელმწიფო პოლიტიკის ნაწილი, ემსახურება არა მხოლოდ დამნაშავის გამოვლენასა და მისთვის ადექვატური სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების მიზანს, არამედ მას აქვს დამატებით, ერთგვარად, პრევენციული ფუნქციაც, რომ არ წახალისდეს „დაუსჯელობის სინდრომი“.

ოჯახში ძალადობა ლატენტურ დანაშაულთა კატეგორიას განეკუთვნება, ამ დანაშაულისათვის დამახასიათებელია ფაქტების გაუმჟღავნებლობა, დაფარვა, დამახინჯება, გამოსაკითხ პირთა ვიწრო წრე, აგრეთვე, ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა. ამასთან, სასამართლო პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ დაზარალებულები, რომლებიც გამოძიებაში ცხელ კვალზე გაცილებით მეტ ინფორმაციას გასცემენ ძალადობასთან დაკავშირებით, დროთა განმავლობაში ეგუებიან მომხდარ ძალადობას და სხვადასხვა ხერხით (საკუთარი ნებით, თუ ბრალდებულის ჩარევით) ცდილობენ ბრალდებულებს აარიდონ პასუხისმგებლობა.² იმის გათვალისწინებით, რომ ამგვარი კატეგორიის დანაშაულები, როგორც წესი, გამოირჩევა მტკიცებულებათა სიმწირით, მით უფრო რთულია მრავლად პირდაპირი მტკიცებულებების მოპოვება. შესაბამისად, მართლმსაჯულების განხორციელების კუთხით გარკვეული პრობლემები შექმნა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებამ ირიბ ჩვენებასთან დაკავშირებით და ასევე საერთო სასამართლოების მიერ დამკვიდრებულმა პრაქტიკამ - გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანისთვის საჭირო „მტკიცებულებათა ერთობლიობის სტანდარტის“ ვიწრო განმარტება.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, წინამდებარე სტატიის მიზანია საკონსტიტუციო სასამართლოს აღნიშნული გადაწყვეტილების გაანალიზება საერთო სასამართლოების პრაქტიკასთან მიმართებით. ასევე მკითხველი ნაშრომში გაეცნობა საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობების და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრცედენტულ სამართალს, რომელიც შეეხება ოჯახში ძალადობის

² ანა სიგუა, „ოჯახში ძალადობის დანაშაულებზე სასამართლოს მიერ მტკიცებულებათა შეფასების თავისებურებანი“ (სამაგისტრო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი 2019) 16 <<https://opencscience.ge/bitstream/1/964/1/samagistro%20sigua.pdf>> [18.04.2022].

საქმეებზე ირიბი ჩვენებების მტკიცებულებად დაშვების საკითხსა და მოწმის მიერ ახლო ნათესავის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის საკანონმდებლო საგამონაკლისო რეგულაციებს.

II. პირდაპირი და არაპირდაპირი მტკიცებულებების მნიშვნელობა

ზოგადად, ოჯახში ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულების საქმეებში, რთულია პირდაპირი მტკიცებულებების მოპოვება, მით უფრო მაშინ, როდესაც დაზარალებული იყენებს მისთვის მინიჭებულ კონსტიტუციით გათვალისწინებულ საპროცესო უფლებას³ და უარს ამბობს ჩვენების მიცემაზე მოძალადე ახლობლის წინააღმდეგ, რომელთა წრეც განისაზღვრება კანონით. კერძოდ, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი მოწმეს უფლებას აძლევს, არ მისცეს ჩვენება,⁴ რომელიც დანაშაულის ჩადენაში ამხელს მის ახლო ნათესავს, რომელთა წრეც ამავე კოდექსით არის განსაზღვრული⁵ და მოიცავს: მშობელს, მშვილებელს, შვილს, მინდობით აღსაზრდელს, პაპას, ბებიას, შვილიშვილს, დას, ძმას, მეუღლეს, მათ შორის, განქორწინებულებს.

სწორედ აღნიშნული მოტივით, სრულყოფილი გამოძიების ჩატარების პირობებშიც კი ბრალდების მხარე ობიექტურად მოკლებულია შესაძლებლობას, მრავლად მოიპოვოს და სასამართლოს წარუდგინოს აღნიშნული კატეგორიის საქმეებზე დანაშაულებრივი ფაქტის დამადასტურებელი პირდაპირი მტკიცებულებები.⁶ პრაქტიკაში კი აღნიშნული გარემოება სასამართლოს მიერ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის განმაპირობებელი ერთ-ერთი საფუძველი ხდება. შესაბამისად, ცალსახაა, რომ დაზარალებულის ჩვენება წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს მტკიცებულებას მსგავსი ტიპის საქმეებში. თუმცა გასათვალისწინებელია, რომ დაზარალებულს ჩვენებაზე მიცემაზე უარის თქმის მრავალი, მათ შორის, ლოგიკური საფუძველი შეიძლება გააჩნდეს: 1. შერიგების შესაძლებლობა, ხოლო ჩვენებამ შესაძლებელია, ცოლქმრულ ურთიერთობას საფრთხე შეუქმნას; 2. შიში ფინანსურ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით; 3. ბავშვების კეთილდღეობაზე

³ მუხლი 31, პუნქტი 11, საქართველოს კონსტიტუცია <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>> [18.02.2022].

⁴ მუხლი 49, ნაწილი I, ქვეპუნქტი „დ“, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (შემდგომში: სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი) <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/90034?publication=142>> [18.04.2022].

⁵ ibid, მუხლი 3, ნაწილი II.

⁶ გოგა ხატიაშვილი, სახელმძღვანელო ქალთა და ბავშვთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხებზე (USAID 2021) 58.

ფიქრი; 4. ოჯახის სხვა წევრების მხრიდან ზეწოლა, არ მისცეს ჩვენება; 5. კულტურული თუ რელიგიური შეხედულებები, რომლითაც დაგმობილია და ოჯახიდან განდევნას იწვევს მეუღლის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემა; 6. ძალადობის სისტემატიურობიდან გამომდინარე, დაზარალებული მოწმის მიერ ძალადობის მსხვერპლად საკუთარი თავის აღქმის პრობლემა; 7. მართლობის შიში; 8. მოძალადის მიმართ გრძნობა ან ზოგიერთ შემთხვევაში, სასამართლო პროცესის შიში, ინფორმაციული ვაკუუმი, რამაც შესაძლოა, გამოიწვიოს მეორეული ვიქტიმიზაცია.⁷

იმ შემთხვევების გათვალისწინებით, როდესაც დაზარალებული არ ამხელს მოძალადეს, სასამართლოს ხშირ შემთხვევაში შესაფასებლად რჩება მხოლოდ სასამართლო სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნა და ირიბი ჩვენება. მსხვერპლის სხეულზე რაიმე ფიზიკური დაზიანებების არსებობის პირობებშიც კი, თუ არ არსებობს დაზარალებულის ან/და სხვა მოწმეების ჩვენებები, „ექსპერტიზის დასკვნა არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს უტყუარ მტკიცებულებად დაზიანების მიმყენებელი პირის იდენტიფიცირების კონტექსტში, ვინაიდან სამედიცინო ექსპერტიზის ჩატარების შედეგად, შესაძლებელია დაზიანების არსებობის, რაოდენობის, მისი სიმძიმისა და ლოკალიზაციის და არა მისი მიმყენებელი პირის განსაზღვრა“.⁸ პირის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის დასადგენად კი აუცილებელია, დადგინდეს, რომ ეს დაზიანებები კონკრეტულმა პირმა მიაყენა დაზარალებულს და, შესაბამისად, აღნიშნული ქმედება იყო ბრალეული.⁹

ხოლო რაც შეეხება ირიბ ჩვენებას, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით,¹⁰ პირის ბრალდებულად ცნობა და მის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა ირიბი ჩვენების საფუძველზე, არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი. სასამართლოს მსჯელობის საგნად იქცა შემდეგი გარემოებები: შესაძლებელი იყო თუ არა ბრალის წარდგენა ან განაჩენის გამოტანა ისეთ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით, რომლებიც არ იყო უტყუარი, წარმოშობდა თუ არა ირიბი ჩვენების გამოყენების შესაძლებლობა კონსტიტუციური უფლების დარღვევის რისკს, არსებობდა თუ არა საფრთხე იმისა, რომ განაჩენი გამოტანილ იქნებოდა საეჭვო, ყალბ ან არასათანადო მტკიცებულებებზე დაყრდნობით. ამასთან, სასამართლოს უნდა შეემოწმებინა, შეიცავდა თუ არა სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა საკმარის

⁷ „საერთაშორისო სტანდარტების ასახვა ოჯახში ძალადობის საქმეებში“ (საქართველოს უზენაესი სასამართლო, 2017) 68 <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/kvleva-ojaxshi-zaladobaze.pdf>> [18.04.2022].

⁸ თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი საქმეზე №1/1385-17, 2017 წლის 17 ივლისი.

⁹ იხ. სქოლიო 7 supra.

¹⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N1/1/548 „საქართველოს მოქალაქე ზურაბ მიქაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, 2015 წლის 22 იანვარი.

გარანტიებს იმისთვის, რომ პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის ფაქტი უტყუარად ყოფილიყო დადასტურებული.¹¹ ზემოაღნიშნულთან დაკავშირებით, სასამართლომ თქვა, რომ „იმგვარი ჩვენების დასაშვებად ცნობა, რომელიც ემყარება სხვა პირის მიერ გაკეთებულ განცხადებას ან გავრცელებულ ინფორმაციას, შეიცავს მრავალ რისკს. მათ შორის, რთულია იმის შეფასება, თუ რამდენად სანდოა ან სარწმუნოა ასეთი ინფორმაცია, ვინაიდან სასამართლო შეზღუდულია შესაძლებლობაში, შეამოწმოს ინფორმაციის გამავრცელებელი პირის განწყობა, მისი დამოკიდებულება იმ მოვლენების მიმართ, რომლებიც სისხლისსამართლებრივ საქმეს უკავშირდება. ასევე რთულია იმის განჭვრეტა, თუ როგორ ჩვენებას მისცემდა ეს პირი, ის რომ სასამართლოში გამოცხადებულიყო“.¹² იმის მიუხედავად, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ითვალისწინებს მოწმის მიერ ცრუ ჩვენების მიცემისთვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, სასამართლოს განმარტებით: „ირიბი ჩვენების შემთხვევაში აღნიშნული მექანიზმი სანდოობის უზრუნველსაყოფად ნაკლებად ეფექტურ საშუალებას წამოადგენს, რამდენადაც ირიბი ჩვენების მიმცემ პირს არ შეუძლია დაადასტუროს, თუ რამდენად უტყუარი იყო სხვა პირის მიერ გავრცელებული ინფორმაცია“.¹³ სასამართლომ გაუმართლებლად მიიჩნია სისხლის სამართლის საქმეზე ირიბი ჩვენების, როგორც მტკიცებულების, ავტომატურად დაშვება და მისი გამოყენება განურჩევლად იმისა, თუ რა პირობებში, რა ფორმითა და საშუალებით გახდა ცნობილი ირიბი ჩვენების მიმცემი პირისთვის აღნიშნული ინფორმაცია.¹⁴ ამავე დროს, უნდა აღინიშნოს, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ არ გამორიცხა, გამონაკლის შემთხვევაში, ირიბი ჩვენების გამოყენების მართლზომიერების შესაძლებლობა. კერძოდ, გამონაკლისის დაშვება შესაძლოა, გამართლებული იყოს, „თუ არსებობს ობიექტური მიზეზი, რის გამოც შეუძლებელია იმ პირის დაკითხვა, რომლის სიტყვებსაც ემყარება ირიბი ჩვენება და, როდესაც ეს აუცილებელია მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარე. მაგალითად, სასამართლომ შესაძლებელია, განიხილოს ირიბი ჩვენების დაშვების შესაძლებლობა, როდესაც მოწმე ან დაზარალებული დაშინებულია ან არსებობს მისი როგორც მოწმის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის აუცილებლობა. ბრალდებულის კანონსაწინააღმდეგო ქმედებამ - მოწმის დაშინებამ არ უნდა შეაფერხოს მართლმსაჯულების განხორციელება და სწორედ

¹¹ ibid, II-4.

¹² ibid, II-29.

¹³ ibid, II-31.

¹⁴ ibid, II-34.

ამიტომ, გამონაკლის შემთხვევაში, სასამართლო უფლებამოსილი უნდა იყოს, შეაფასოს მართლმსაჯულებისა და მისი გამოყენების აუცილებლობა¹⁵. თუმცა „ირიბი ჩვენების დასაშვებად ცნობის და მისი გამოყენების საკითხის გადაწყვეტა მკაფიოდ ფორმულირებული მარეგულირებელი ნორმებისა და სათანადო პროცესუალური გარანტიების პირობებში უნდა მოხდეს. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სასამართლომ უნდა შეაფასოს გარემოებები, რომლებიც ირიბი ჩვენების წარდგენის გასამართლებლად არის დასახელებული სისხლისსამართლებრივ დევნაზე პასუხისმგებელი ორგანოს მიერ“¹⁶.

აღსანიშნავია, რომ ზემოთ მოხსენიებულ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებამდე, საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მიიღო მსგავსი შინაარსის გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის საპროცესო ნორმებზე დაყრდნობით¹⁷. კერძოდ, სასამართლომ მიუთითა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 75-ე მუხლის პირველი ნაწილის დანაწესზე, რომლის მიხედვითაც „მოწმის ჩვენება მტკიცებულება ვერ იქნება, თუ მოწმე ვერ მიუთითებს წარმოდგენილი ინფორმაციის წყაროს...“. ამასთან, 76-ე მუხლი ადგენს, რომ „ირიბია ისეთი ჩვენება, რომელიც ეფუძნება სხვა პირის მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას“ (პირველი ნაწილი), ხოლო „ირიბი ჩვენება დასაშვები მტკიცებულებაა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ირიბი ჩვენების მიმცემი პირი მიუთითებს ინფორმაციის წყაროს, რომლის იდენტიფიცირება და რეალურად არსებობის შემოწმება შესაძლებელია“ (მე-2 ნაწილი). სასამართლოს მიერ განსახილველ საქმეში, დანაშაულებრივი ქმედების ფაქტი დასტურდებოდა მხოლოდ პოლიციელის ირიბი ჩვენებით, რომელიც განმარტავდა, რომ აღნიშნულის შესახებ მან შეიტყო ოპერატიული ინფორმაციისგან. ზემოაღნიშნული საკანონმდებლო რეგულაციებიდან გამომდინარე საკასაციო პალატამ ვერ გაიზიარა სამართალდამცავის ჩვენება, ვინაიდან წარმოდგენილი ინფორმაციის წყარო იყო ოპერატიული ინფორმაცია, რომლის გადამოწმებაც შეუძლებელი იყო ინფორმაციის თავდაპირველ წყაროსთან.

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებამ მნიშვნელოვნად იმოქმედა საერთო სასამართლოების მიერ ირიბი ჩვენების გამოყენების პრაქტიკაზე. ირიბი ჩვენებაზე მსჯელობისას მოსამართლეები აქტიურად უთითებენ სწორედ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას და ცალსახაა, რომ აღნიშნულით გაიზარდა მტკიცებულებითი სტანდარტი. ხშირ შემთხვევაში, მოსამართლეები ირიბი ჩვენების მტკიცებულებით

¹⁵ ibid, II-36.

¹⁶ ibid, II-37.

¹⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N218აპ-14, 2014 წლის 18 დეკემბერი, სამოტივაციო ნაწილი. პარაგრაფი 4.1.12.

ძალას იმისდა მიხედვით აფასებენ, მოიპოვება თუ არა საქმეში ირიბი ჩვენების დამადასტურებელი პირდაპირი მტკიცებულება. მაგალითად, უზენაესმა სასამართლომ 2015 წლის 30 ივნისის გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილში მითითება გააკეთა საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 იანვრის გადაწყვეტილებაზე და აღნიშნა, რომ მოწმის მიერ მიცემული ირიბი ჩვენება ვერ აკმაყოფილებდა უტყუარობის კონსტიტუციურსამართლებრივ სტანდარტს, რის გამოც, საკასაციო პალატამ, იმის გათვალისწინებით, რომ მოწმის ირიბ ჩვენებას სხვა არც ერთი პირდაპირი მტკიცებულება არ ადასტურებდა, მიიჩნია, რომ ბრალდებული უნდა გამართლებულიყო.¹⁸ შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ პრაქტიკაში ირიბი ჩვენების მტკიცებულებითი ძალა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული მისი სანდოობის დამადასტურებელ მტკიცებულებაზე. აღნიშნული კი არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ პირდაპირი მტკიცებულებით, რადგან ირიბი ჩვენების მტკიცებულებით ღირებულებაზე მსჯელობა საქმეში მისი დამადასტურებელი არაპირდაპირი მტკიცებულებების არსებობის შემთხვევაშიც კი არის შესაძლებელი. კერძოდ, „როდესაც არსებობს რამდენიმე არაპირდაპირი მტკიცებულება, შეიძლება თითოეული მათგანი დამოუკიდებლად გონივრულ ეჭვს მიღმა არ ადასტურებდეს ფაქტის არსებობა/არარსებობას, მაგრამ ერთობლიობაში ბუნებრივად და გონივრულად შეიძლება გვაძლევდეს ასეთი დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობას“.¹⁹

2015 წლის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების პარალელურად, უზენაესმა სასამართლომ განავითარა პრაქტიკა, რომლითაც გამამტყუნებელი განაჩენის გამოსატანად საჭიროდ იქნა მიჩნეული, მინიმუმ, ორი პირდაპირი მტკიცებულების არსებობა. აღნიშნულმა მაღალმა სტანდარტმა მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის კუთხით, გარკვეული პრობლემები შექმნა, განსაკუთრებით კი ისეთ დანაშაულებთან მიმართებით, რომლებიც თავისი ბუნებითა და სპეციფიკით ისედაც მტკიცებულებათა სიმწირით გამოირჩევიან, მათ შორისაა, ოჯახში ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულების საქმეები.

თუმცა, საკვებით შესაძლებელია, რომ საქმეში იყოს მხოლოდ ისეთი მტკიცებულებები, რომლებიც მტკიცების საგანს მიკუთვნებულ გარემოებებზე პირდაპირ და უშუალოდ არ მიუთითებენ, მაგრამ ისინი, არაპირდაპირ მაინც, გონივრულ ეჭვს მიღმა ამტკიცებდნენ დანაშაულში ბრალდებული

¹⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე N14აპ.-15, 2015 წლის 30 ივნისი, სამოტივაციო ნაწილი. პარაგრაფი 23.

¹⁹ თორნიკე ხიდემელი, „ირიბი ჩვენების მნიშვნელობა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გათვალისწინებით“ (2019) 1 სამართლის ჟურნალი 256.

პირის მონაწილეობას. კანონმდებელს არ დაუდგენია პირდაპირი და არაპირდაპირი მტკიცებულებების ერთმანეთისაგან გამიჯვნის კრიტერიუმები და ასევე, არ დაუდგენია პირდაპირი მტკიცებულებების საჭირო რაოდენობა. მან თავი აარიდა მტკიცებულებების ცალკეულ სახეებად კლასიფიკაციას, უარყო ფორმალური მტკიცების პრინციპი და განსაზღვრა, რომ არცერთ მტკიცებულებას არ უნდა ჰქონდეს წინასწარ დადგენილი ძალა, მტკიცებულებების სანდოობაზე მსჯელობა მიანდო მოსამართლეს.²⁰

ოჯახში ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულების მსგავსი საქმეების სპეციფიკიდან გამომდინარე კი, ორი პირდაპირი მტკიცებულების მოთხოვნა ნიშნავს, რომ მსხვერპლის ჩვენება დამაჯერებელიც და სანდოც რომ იყოს, თუ სხვა მტკიცებულებით არ იქნა იგი გამყარებული, მაშინ გამამტყუნებელი განაჩენი არ დადგება. მით უფრო პრობლემურია აღნიშნული საკითხი მაშინ, თუ ამგვარი კატეგორიის დანაშაულებში დაზარალებული იყენებს მისთვის მინიჭებულ უფლებას და არ აძლევს ჩვენებას, რომელიც დანაშაულის ჩადენაში ამხელს მის ახლო ნათესავს. აღნიშნულის გათვალისწინებით, ფაქტობრივად ბრალდების მხარე მოკლებულია შესაძლებლობას, მრავლად მოიპოვოს და სასამართლოს წარუდგინოს დანაშაულებრივი ფაქტის დამადასტურებელი პირდაპირი მტკიცებულებები. გარკვეულ შემთხვევაში, მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესში, თავს იჩენს ისეთი პრობლემური საკითხი, როგორცაა ირიბი ჩვენების ავტომატურად არაპირდაპირ მტკიცებულებასთან გაიგივება. თუ საქმეში წარმოდგენილი არაპირდაპირი მტკიცებულებები აკმაყოფილებს უტყუარობის სტანდარტს და აგრეთვე ადასტურებს ირიბ ჩვენებაში გადმოცემულ ინფორმაციას, შესაძლებელია, ირიბ ჩვენებას მიენიჭოს მტკიცებულებითი ძალა და სხვა მტკიცებულებებთან ერთობლიობაში გამოყენებულ იქნეს პირის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოსატანად.²¹ შესაბამისად, მტკიცებულებათა მაღალი სტანდარტის გათვალისწინებით, ბრალდების მხარემ მეტი ძალისხმევით უნდა მოიპოვოს ისეთი მტკიცებულებები, რომლებიც დაადასტურებს წარდგენილ ბრალდებას, რათა იგი არ იყოს დამოკიდებული დაზარალებულის მიერ მოწმის იმუნიტეტის გამოყენებაზე.

პრობლემური საკითხების კვალდაკვალ ვითარდება სასამართლო პრაქტიკაც და უფრო და უფრო ხშირად ვხდებით განაჩენებში შეცვლილ მიდგომას. 2018 წელს უზენაესმა სასამართლომ ოჯახში ძალადობის ერთ-ერთ საქმეზე განმარტა, რომ „გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტის

²⁰ ლავრენტი მალლაკელიძე და გიორგი თუმანიშვილი, „არაპირდაპირი (ირიბი) მტკიცებულებების მნიშვნელობა ქართული და საერთაშორისო სისხლის სამართლის პროცესის მიხედვით“ (2017) 1(53) მართლმსაჯულება და კანონი 39.

²¹ ხიდეშელი, *supra* სქოლიო 19, 256.

არსებობა არ გულისხმობს სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულებათა სიუხვეს, არამედ საჭიროა, არსებობდეს ერთობლიობა წონადი და დამაჯერებელი მტკიცებულებებისა, რომელთა ურთიერთშეჯერება და არა მათი განყენებულად შეფასება, გონიერ და ობიექტურ ადამიანს დაარწმუნებდა პირის ბრალეულობაში²².

ბოლო წლების განმავლობაში საკასაციო სასამართლო ოჯახში ძალადობის საქმეებში აქტიურად აპელირებს სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებაზე. კერძოდ, სახელმწიფოს ვალდებულებაა, აღკვეთოს დანაშაული, დაიცვას მსხვერპლი და პასუხისმგებლობა დააკისროს მოძალადეს, მიუხედავად იმისა, გაიხმო თუ არა საჩივარი უკან დაზარალებულმა ან შეურიგდა თუ არა მოძალადეს.²³

ამასთან, საყურადღებოა ის გარემოება, რომ „სასამართლო პროცესზე საქმის არსებითი განხილვის დროს დაზარალებულის მხრიდან ახლო ნათესავის მამხილებელი ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა არ ნიშნავს მის მიერ გამოძიების ეტაპზე მიწოდებულ ინფორმაციაში მოყვანილი ფაქტობრივი გარემოებების უარყოფას, ამიტომაც ოჯახური დანაშაულის ხასიათის სპეციფიკიდან გამომდინარე, დაზარალებულის ჩვენების არარსებობის ან საქმის მასალებში ბრალდებულის მიმართ დაზარალებულის პრეტენზიის არარსებობის დამადასტურებელი დოკუმენტის არსებობის შემთხვევაშიც, ბრალდებულის პასუხისმგებლობის საკითხი უნდა გადაწყდეს საქმეში არსებული სხვა მტკიცებულებების საფუძველზე“.²⁴ პრაქტიკაში გვხვდება განაჩენები, როდესაც სასამართლო ყურადღებას ამახვილებს სწორედ დანაშაულის ჩადენის შემდგომ, დაზარალებულის ქცევაზე - მსხვერპლი რამდენად მოტივირებული იყო, ხელი შეეწყო ობიექტური გამოძიებისთვის: ნებაყოფლობით გამოკითხულიყო, მონაწილეობა მიეღო საგამოძიებო/საპროცესო მოქმედებებში, მათ შორის - სხეულზე არსებული დაზიანებების დათვალიერებასა და საგამოძიებო ექსპერიმენტში, ჩაეტარებინა სამედიცინო ექსპერტიზა. აღნიშნულის გაანალიზება და შეფასება მნიშვნელოვანია, რადგან, თუ დაზარალებულმა თავდაპირველად გამოავლინა მტკიცე ნება საგამოძიებო უწყებასთან თანამშრომლობის, ხოლო შემდგომ რადიკალურად შეცვალა პოზიცია და სასამართლოშიც კი არ მისცა მოძალადის მამხილებელი ჩვენება, მანიშნებელია იმისა, რომ საქმე შესაძლოა, გვექონდეს ოჯახური ძალადობის მსხვერპლთა

²² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განჩინება საქმეზე N394აპ-17, 2018 წლის 3 იანვარი.

²³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განაჩენი საქმეზე N443აპ.-20, 2020 წლის 29 ოქტომბერი, სამოტივაციო ნაწილი. პარაგრაფი 7.

²⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განჩინება საქმეზე N145აპ.-19, 2020 წლის 27 მაისი; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განჩინება საქმეზე N766აპ.-19, 2020 წლის 3 თებერვალი.

კლასიკურ ქცევასთან, რა დროსაც ისინი ძალადობის შემდგომ მუდმივ შიშსა და დაძაბულობაში განაგრძობენ ცხოვრებას. შეშინებული მსხვერლი კი თვითგადარჩენის შესაძლებლობას ხედავს მოძალადის მიმართ შეცვლილ ლმობიერ პოზიციაში.²⁵

შესაბამისად, აღნიშნული კატეგორიის საქმეთა სპეციფიკის გათვალისწინებით, საჭიროა ყველა ხელჩასაჭიდი მტკიცებულების სიღრმისეული შესწავლა. მათ შორის, მნიშვნელოვანია ნეიტრალური მოწმეების გამოკითხვა. ხშირად ასეთ მოწმეებად გვევლინებიან მეზობლები და ახლობლები ან ის პირები, რომლებთანაც მსხვერპლს აქვს პირველივე კომუნიკაცია ძალადობის ჩადენის ფაქტიდან ძალიან მალე. ეს პირები შეიძლება არ იყვნენ ფაქტის უშუალო შემსწრეები, თუმცა ფლობდნენ ინფორმაციას სავარაუდო მოძალადისა და მსხვერპლის ურთიერთობის შესახებ ან სავარაუდო ფაქტთან ჰქონდათ მყისიერი შემხებლობა და დეტალურად გადმოსცემენ დაზარალებულის ფსიქოემოციურ მდგომარეობას. ასეთ შემთხვევაში შესაძლოა, რომ მოწმის ჩვენება ნაწილობრივ იყოს ირიბი, ხოლო ნაწილობრივ - პირდაპირი. მაგალითად, ქალმა მეგობარს უამბო, როგორ იძალადა მასზე ქმარმა. მეგობრის მიერ მიცემული ჩვენება ქალის მონაცემის შესახებ იქნება ირიბი ჩვენება, თუმცა იმ ნაწილში, რომელიც აღწერს მსხვერპლის ემოციურ მდგომარეობას, მათ შორის, მიუთითებს ქალზე არსებული დაზიანებების კვალს, იქნება პირდაპირი.²⁶

აღსანიშნავია, რომ ირიბი ჩვენების მნიშვნელობა აღიარებულია საერთაშორისო პრაქტიკით და აუცილებელია მისი შეფასება მოხდეს სასამართლოს მიერ ყოველი კონკრეტული საქმიდან გამომდინარე: სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს (ICC) მოსაზრებით, ირიბი ჩვენება ავტომატურად არ ნიშნავს იმას, რომ მას საქმისთვის ღირებულებითი წონა არ აქვს. ისევე, როგორც ნებისმიერი სხვა სახის მტკიცებულების შემთხვევაში, იმის მიუხედავად, რომ ირიბ ჩვენებას, შესაძლოა, ნაკლები წონა ჰქონდეს, საბოლოოდ, მისი შეფასება დამოკიდებული უნდა იყოს სხვადასხვა გარემოებაზე, რომელიც მას უკავშირდება.²⁷ ირიბი ჩვენების შეფასება უნდა მოხდეს სასამართლო პროცესზე და იგი ავტომატურად არ უნდა გამოირიცხოს საქმიდან. *ad hoc* ტრიბუნალებში ირიბი ჩვენება დასაშვებია იმ შემთხვევაში, თუ

²⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განაჩენი საქმეზე N118აპ.-20, 2020 წლის 28 ივლისი, სამოტივაციო ნაწილი. პარაგრაფი 8.

²⁶ ხატიამვილი, *supra* სქოლიო 6, 60-61.

²⁷ Judgment of the International Criminal Court N01/04-02/06 “The Prosecutor v. Bosco Ntaganda”, 8 July 2019. პარაგრაფი 67; Decision of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia N95-14/1-AR73 “The Prosecutor v. Zlatko Aleksovski”, 16 February 1999. პარაგრაფი 15, გადაწყვეტილება პროკურორის სააპელაციო საჩივარზე მტკიცებულების დასაშვებობის შესახებ.

ის საქმისთვის რელევანტური და ღირებულია. ტრიბუნალებს აქვთ დისკრეტია, მიიღონ და მიღების შემთხვევაში დაეყრდნონ ირიბ ჩვენებას.²⁸

III. ირიბი ჩვენების მტკიცებულებითი ძალა საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით

1. საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობის მიმოხილვა

მტკიცებულება მტკიცების აუცილებელი საფუძველია. საკითხის სისწორესა თუ სიმცდარეში ადამიანების დარწმუნება ემყარება მტკიცებულებებს, ვინაიდან საზოგადოებას არ სწამს აბსტრაქტული ან თეორიული არგუმენტების.²⁹

საერთო სამართლისა და კონტინენტური სამართლის ქვეყნების სისხლის საპროცესო სამართალში ირიბი ჩვენების დასაშვებობის წესები და პრინციპები ერთმანეთისგან განსხვავებულია, რამდენადაც განსხვავდება სისტემები. ამავდროულად, კონტინენტური ევროპის ზოგ ქვეყანაში დადგენილია ირიბი ჩვენების დასაშვებობის მინიმალური პრინციპები (ესპანეთი, იტალია). ესტონეთში ირიბი ჩვენების დასაშვებობის კრიტერიუმები კონკრეტიზებულია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში. საერთო სამართლის ქვეყნებში ეს კონკრეტიზაცია ხდება სასამართლო პრაქტიკით, თუმცა განსხვავებული პოზიციაა კანადაში, სადაც ირიბი ჩვენების დაშვების წესი ზოგადია და სასამართლოს ეძლევა საშუალება, ზოგადი პრინციპების საფუძველზე მოახდინოს ამა თუ იმ ჩვენების მტკიცებულებად დაშვება. ამერიკის ფედერალურ წესებში, განსხვავებით სხვა საერთო სამართლის ქვეყნებისა, ირიბი ჩვენების წინააღმდეგ წესის გამონაკლისების ძალიან ფართო ჩამონათვალი არსებობს. ზოგ ქვეყანაში, სადაც სამართალწარმოება დაფუძნებულია ინკვიზიციურ პრინციპებზე (მაგალითად, საფრანგეთი, ბელგია, გერმანია) ირიბი ჩვენება დასაშვებია და მოსამართლე წყვეტს ასეთი ჩვენების ღირებულებას.³⁰

იტალიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 195-ე მუხლის მიხედვით, ირიბი ჩვენების არსებობის შემთხვევაში, მოსამართლემ მხარის შუამდგომლობის ან საკუთარი ნების საფუძველზე უნდა დაიბაროს

²⁸ *ibid*, პარაგრაფი 67.

²⁹ Deborah Merritt Jones and Ric Simmons, *Learning Evidence From The Federal Rules to The Courtroom* (American Casebook Series 2009); ხიდეშელი, *supra* სქოლიო 19, 251.

³⁰ „ირიბი ჩვენებები, საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობა და პრაქტიკა“ (საქართველოს უზენაესი სასამართლო, 2016) <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/iribi-chvenebebi1.pdf>> [25.11.2021].

პირდაპირი მოწმე სასამართლოში. ირიბი ჩვენება დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ პირდაპირი მოწმე გარდაიცვალა, აქვს ფსიქიკური პრობლემები ან თუ მისი მოძებნა შეუძლებელია. ამავე მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, კრიმინალური პოლიციის ოფიცრებს არ აქვთ უფლება, წარადგინონ ჩვენება მოწმეთა დაკითხვის საფუძველზე, რომელიც განხორციელდა ამ კოდექსით გათვალისწინებული წესით.³¹

ესტონეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი დაუშვებლად მიიჩნევს ირიბ ჩვენებას, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ არსებობს კანონით გათვალისწინებული რომელიმე შემთხვევა. კერძოდ, ნ-ე მუხლის თანახმად, მოწმის ჩვენება, იმგვარ ფაქტებთან მიმართებით, რომლებიც დაკავშირებულია მტკიცების საგანთან, რომელიც მოწმემ სხვა პირისაგან შეიტყო, არ უნდა გახდეს მტკიცებულება, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ: მტკიცებულების პირდაპირი წყაროს დაკითხვა შეუძლებელია კოდექსის 291(1)-ე ქვეპარაგრაფში მოყვანილ მიზეზთა გამო; მოწმის ჩვენების შინაარსი არის ის, რაც მან მოისმინა სხვა პირისაგან, იმ გარემოებების შესახებ, რომელიც დაუყოვნებლივ იყო აღქმული მის მიერ საუბრის განმავლობაში, ჯერ კიდევ იმის ზეგავლენის ქვეშ, რაც მას გაანდეს და თუკი არ არის რწმენის საფუძველი, რომ ის ამახინჯებს სიმართლეს; მოწმის ჩვენების შინაარსი არის ის, რაც მან მოისმინა სხვა პირისაგან და რომელიც შეიცავს დაშვებას სისხლისსამართლებრივი დანაშაულის ჩადენის შესახებ ან რომელიც არის ინტერესთა კონფლიქტში თანამოსაუბრესთან; მოწმის ჩვენების შინაარსი შეიცავს გარემოებებს, რომლებიც დაკავშირებულია ჯგუფურად ჩადენილ დანაშაულთან.³²

ესტონეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 291-ე მუხლის თანახმად, ირიბი ჩვენება დაიშვება, თუ ჯვარედინი დაკითხვისას შეუძლებელია მოწმის გამოძახება შემდეგ მიზეზთა გამო: გარდაცვლილია; უარს ამბობს ჩვენების მიცემაზე სასამართლო განხილვისას; თავისი ჯანმრთელობის გამო არ შესწევს უნარი, მისცეს ჩვენება; მოწმის ადგილსამყოფელი ვერ დგინდება გონივრული ზომების მიღების მიუხედავად; სასამართლოში ვერ გამოცხადდა სხვა დაბრკოლების გამო, რომელიც არის ხანგრძლივი ან მისი აღმოფხვრა არაპროპორციულად დიდ თანხებთან იქნება დაკავშირებული და მხარემ, რომელმაც იშუამდგომლა, გამოიყენა ყველა გონივრული ზომა, რომ იგი მიეყვანა სასამართლოში.

პრეცედენტული სამართალი ადგენს, რომ კრიტერიუმები დაკმაყოფილებული იქნება, თუ ირიბი ჩვენება აუცილებლობას წარმო-

³¹ Criminal Procedure Code of the Republic of Italy <<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/22/Italy/show>> [25.11.2021].

³² Penal Code of the Republic of Estonia <<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/33/Estonia/show>> [25.11.2021]; სქოლიო 30 supra.

ადგენს იმისთვის, რათა დამტკიცდეს კონკრეტული ფაქტი, თუ პირდაპირი მტკიცებულება არ არსებობს და იმავე ხარისხის მტკიცებულების მოპოვება შეუძლებელია.³³

მოკლე შეჯამების სახით აღვნიშნავთ, რომ დასავლეთ ევროპული ქვეყნების ნაწილი კონკრეტულ გამონაკლისებს უშვებს ირიბი ჩვენების დასაშვებობისას. ამერიკული მოდელი მოიცავს საკმაოდ ფართო გამონაკლისებს, ასევე ფართოა კანადური მოდელიც, თუმცა ამ შემთხვევაში, ფაქტის შეფასება მოსამართლეზე დამოკიდებულია. ირლანდიასა და ბრიტანეთში პრეცედენტული სამართლით დადგენილი წესები არაერთმნიშვნელოვანია, ბალანსია დაცული მოსამართლის დისკრეციასა და კონკრეტული გამონაკლისების განსაზღვრას შორის. ქართულ საპროცესო სამართალს ყველაზე კარგად შეესაბამება ესტონური მოდელი, სადაც კონკრეტული გამონაკლისები ჩამოთვლილია საკანონმდებლო დონეზე.³⁴

2. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი პრაქტიკა ირიბი ჩვენების დასაშვებობასთან მიმართებით

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია არ ზღუდავს ირიბი ჩვენების სისხლის სამართლის პროცესში გამოყენების შესაძლებლობას. უფრო მეტიც, სტრასბურგის სასამართლომ მტკიცებულებებთან დაკავშირებული საკითხების მოწესრიგება ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს მიანდო.³⁵ თუმცა, სასამართლოს მითითებით, ვიდრე ამგვარი მტკიცებულების გამოყენებაზე ეროვნული სასამართლოები იმსჯელებენ, საკითხი დაწვრილებით უნდა შეისწავლონ იმის გათვალისწინებით, რომ ირიბ ჩვენებას, მოწმის პირდაპირ ჩვენებასთან შედარებით, ნაკლები მტკიცებულებითი ძალა გააჩნია.³⁶ ამასთან, არ შეიძლება გამამტყუნებელი განაჩენი მხოლოდ ირიბ ჩვენებას დაეფუძნოს.³⁷

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლების დარღვევას ადგილი არ ექნება, თუ საპატიო მიზეზთა გამო, სასამართლო

³³ Consultation Paper, ‘Hearsay in Civil and Criminal Cases’ (Law Reform Commission, 2010) <https://www.lawreform.ie/_fileupload/consultation%20papers/cp60.htm#_Toc256423784> [25.11.2021].

³⁴ იბ. სქოლიო 30 supra.

³⁵ Judgment of the European Court of Human Rights N30544/96 “Garcia Ruiz v. Spain”, 21 January 1999. პარაგრაფი 28.

³⁶ Judgment of the European Court of Human Rights N38623/03 “Pichugin v. Russia”, 23 October 2012. პარაგრაფი 198.

³⁷ ხიდველი, supra სქოლიო 19, 257.

სხდომაზე გამოქვეყნდება მოწმის დეკონირებული ჩვენება და, ამასთან, დაცვის მხარეს შესაძლებლობა ჰქონდა, პროცესის წინა სტადიებზე დაესვა მისთვის კითხვები.³⁸

მნიშვნელოვანია, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლიდან გამოვყოთ საქმე *Al-Kwavaja and Tahery v. The United Kingdom*,³⁹ რომელშიც სასამართლომ ნათლად ჩამოაყალიბა ირიბი ჩვენების გამოყენების სამნაწილიანი სტანდარტი. კერძოდ, სამართლიანი სასამართლო უფლების მოთხოვნების გათვალისწინებით, ირიბი ჩვენება დაიშვება, როდესაც: 1. არსებობს მოწმის სასამართლოში არგამოცხადების მნიშვნელოვანი მიზეზი; 2. ირიბი ჩვენება არ წარმოადგენს განაჩენის არსებით ან ერთადერთ საფუძველს; 3. ნეგატიური ფაქტორები, რომელიც ირიბი ჩვენების დასაშვებობით დაცვის მხარეს წარმოეშობა, სათანადოდ უნდა დაბალანსდეს.

გემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ევროპული სასამართლო მთლიანი სასამართლო პროცესის სამართლიანობის შეფასებისას ხელმძღვანელობს „ალ ხავაჯას“ ტესტით, თუმცა აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ მოწმის გამოუცხადებლობის მნიშვნელოვანი მიზეზის არარსებობა *a priori* არ ნიშნავს, რომ აბრკოლებდეს სამართალწარმოების მთლიანი პროცესის სამართლიანად შეფასების საკითხს.⁴⁰ მაგალითად, *Schatschashvili v. Germany* საქმეში⁴¹ სასამართლომ კიდევ ერთხელ გაუსვა ხაზი დამაბალანსებელი ფაქტორების მნიშვნელობას. მათი შეფასება არა მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა მოხდეს, როდესაც მოწმის ირიბი ჩვენება არსებითი ან ერთადერთი მტკიცებულება იყო პირის მსჯავრდებისათვის, არამედ მაშინაც, როდესაც ამგვარი მტკიცებულება მნიშვნელოვანი წონის მატარებელი იყო და სასამართლო განხილვისას, მისი დაშვებით, დაცვის მხარე დაბრკოლდა. კერძოდ, რაც უფრო მეტი მნიშვნელობა მიენიჭება ე.წ. „შეუმოწმებელ მტკიცებულებას“, მით მეტი დამაბალანსებელი ფაქტორების არსებობაა საჭირო. ამრიგად, სტრასბურგის სასამართლომ, ამ გადაწყვეტილების თანახმად, პროცესის სამართლიანობის შეფასებისას შესაძლებლად მიიჩნია „ალ ხავაჯას“ ტესტის გამოყენება, მიუხედავად იმისა, დაკმაყოფილდებოდა თუ არა მოწმის გამოუცხადებლობის მნიშვნელოვანი მიზეზი.

³⁸ Judgment of the European Court of Human Rights N6293/04 “Mirilashvili v. Russia”, 11 December 2008. პარაგრაფი 217.

³⁹ Judgment of the European Court of Human Rights N26766/05 “Al-Kwavaja and Tahery v. The United Kingdom”, 15 December 2011. პარაგრაფები 119-125.

⁴⁰ Judgment of the European Court of Human Rights N9154/10 “Schatschashvili v. Germany”, 15 December 2015; Judgment of the European Court of Human Rights N55287/10 “Seton v. The United Kingdom”, 31 March 2016.

⁴¹ “Schatschashvili v. Germany”, supra სქოლიო 40, პარაგრაფები 113, 116.

ამდენად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში ზუსტად არის განსაზღვრული ის პირობები, რომლებიც უნდა დაკმაყოფილდეს იმისათვის, რათა ნებისმიერი სასამართლო განხილვა სამართლიანად ჩაითვალოს. რაც შეეხება ირიბ ჩვენებას, ნათელია, რომ იგი სამართალწარმოებიდან ამორიცხული არ არის და დასაშვები მტკიცებულებაა. თუმცა მისი სანდოობის შეფასებისას განსაკუთრებული სიფრთხილეა საჭირო და რაც უფრო მეტი მტკიცებულებითი ძალა მიენიჭება გამოუცხადებელი მოწმის ჩვენებას, მით მეტი დამაბალანსებელი ფაქტორის არსებობაა აუცილებელი საქმის წარმოებისას.⁴²

IV. ოჯახში ძალადობის საქმეებში დაზარალებულის (მოწმე) მიერ ჩვენების მიცემის პრაქტიკა საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით

ოჯახში ძალადობის საქმეებზე პრაქტიკაში ხშირად პრობლემას ქმნის მოწმე მეუღლის უარი ჩვენების მიცემაზე ან ჩვენების შეცვლა, რაც უმეტესწილად ხდება პროკურატურის მხრიდან სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის ან სასამართლოს მიერ გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის განმაპირობებელი ერთ-ერთი საფუძველი.

აღსანიშნავია, რომ საერთო სამართლის სისტემის ქვეყნებში სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ითვალისწინებს დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულებას, ძირითადად, თუ საქმე ეხება ოჯახურ დანაშაულს.

პოლიციისა და სისხლის სამართლის პროცესში მტკიცებულებების შესახებ ინგლისის 1984 წლის აქტის მე-80(3) ნაწილი განსაზღვრავს დანაშაულთა შემდეგ სპეციალურ კატეგორიებს, რა შემთხვევებშიც მეუღლე ან სამოქალაქო პარტნიორი ვალდებულია, მისცეს ჩვენება: თუ ძალადობა ან ძალადობის მუქარა მიმართულია მეუღლის ან სამოქალაქო პარტნიორის ან მოცემულ პერიოდში 16 წელს მიუღწეველი პირის წინააღმდეგ; თუ სექსუალური ხასიათის ძალადობა ჩადენილია მოცემულ პერიოდში 16 წელს მიუღწეველი პირის წინააღმდეგ; თუ ქმედება მოიცავს „ა“ და „ბ“ პარაგრაფებით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის მცდელობას, ხელშეწყობას ან თანამონაწილეობას.⁴³

განქორწინებულ მეუღლეს ასევე მოეთხოვება, მისცეს ჩვენება, ხოლო

⁴² ბიდემელი, supra სქოლიო 19, 261.

⁴³ Police and Criminal Evidence Act 1984 <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1984/60/section/80>> [18.04.2022].

ბრალდებულის მეუღლის (ცოლის ან ქმრის) მიერ ჩვენების მიცემის წარუმატებლობა არ უნდა გახდეს ბრალდების მხარისთვის დამატებითი ღონისძიების გატარების საგანი. ინგლისში არ არსებობს წესი, რომელიც ავალდებულებს მოსამართლეს, გააფრთხილოს მოწმე (მეუღლე) ჩვენების სავალდებულო წესით მიცემის შესახებ, თუმცა დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, მოწმეს სასურველია, მიეცეს ამგვარი გაფრთხილება.⁴⁴

ოჯახში ძალადობის საქმეებში მოწმე მეუღლის მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულების საკანონმდებლო დონეზე რეგულირება უცხოა კონტინენტური ევროპის სამართლის ქვეყნებისთვის. მაგალითად, გერმანიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 52-ე მუხლი ზოგადად განსაზღვრავს იმ პირთა წრეს, რომელთაც უფლება აქვთ, უარი განაცხადონ ჩვენების მიცემაზე. კერძოდ, მეუღლე (ცოლი ან ქმარი), საცოლე ან საქმრო ან სამოქალაქო პარტნიორი უფლებამოსილია, არ მისცეს ჩვენება.⁴⁵ შესაბამისად, გერმანიის კანონმდებლობა ცალსახად გამორიცხავს მეუღლე მოწმის იძულებითი წესით დაკითხვის შესაძლებლობას, მათ შორის, ოჯახურ დანაშაულებთან მიმართებით.⁴⁶ ამასთან, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ გერმანიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 52-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, პირს, რომელსაც უფლება აქვს, უარი განაცხადოს ჩვენების მიცემაზე, აუცილებლად უნდა ეცნობოს ამ შესაძლებლობის თაობაზე, სანამ დაიკითხება.

ევროპის საბჭოს წევრი უმრავლესი ქვეყნების სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ზოგადად ითვალისწინებს ბრალდებულის მეუღლის ან მისი რეგისტრირებული პარტნიორის (ავსტრია, ბელგია, ჩეხეთის რესპუბლიკა, გერმანია, ნიდერლანდები, უნგრეთი, ფინეთი, ნორვეგია, შვედეთი, შვეიცარია), ან იმ პირის უფლებას, რომელიც ბრალდებულთან ერთად ეწევა ერთიან საოჯახო მეურნეობას (ფინეთი, გერმანია, უნგრეთი, ლიტვა, ნორვეგია, თურქეთი, შვედეთი, უკრაინა, პოლონეთი, სლოვაკეთი, ანდორა), ისარგებლოს მოწმის იმუნიტეტით და არ მისცეს ჩვენება. ამ შემთხვევაში გამონაკლისია საფრანგეთი და ლუქსემბურგი, სადაც ამგვარი პრივილეგია არ არსებობს და ჩვენების მიცემა სავალდებულოა

⁴⁴ Wendy Harris, “Spousal Competence and Compellability in Criminal Trials in the 21st Century” (2003) 3(2) Queensland University of Technology Law and Justice Journal 13.

⁴⁵ German Code of Criminal Procedure <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html> [18.04.2022].

⁴⁶ Michael Wutz, ‘Evidentiary Barriers to Conviction in Cases of Domestic Violence: A Comparative Analysis of Scottish and German Criminal Procedure’ (Aberdeen Student Law Review, 2011) 89 <<https://cupdf.com/document/evidentiary-barriers-to-conviction-in-cases-of-domestic-evidentiary-barriers.html?page=1>> [18.04.2022].

ყველასთვის, ხოლო ბელგიაში, მალტასა და ნორვეგიაში ბრალდებულის მეუღლის ჩვენება ავტომატურად გამოირიცხება.⁴⁷

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3(დ) პუნქტის თანახმად, ყველა ბრალდებულს აქვს უფლება, თვითონ დააკითხოს ან დააკითხვინოს მისი ბრალდების მოწმეები და გამოაძახებინოს და დააკითხვინოს მისი დაცვის მოწმეები ბრალდების მოწმეების თანაბარ პირობებში. აღსანიშნავია, რომ სტრასბურგის სასამართლოს მიერ ამ დრომდე განხილული ოჯახში ძალადობის არც ერთი საქმე არ ეხებოდა მოწმე მეუღლის მიერ ჩვენების მიცემის საკითხს, სავალდებულო ან ნებაყოფლობითი გზით. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მსჯელობა ზოგადად მოწმის იმუნიტეტით სარგებლობასთან დაკავშირებით, კარგად წარმოჩნდება დიდი პალატის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაში *Van Der Heijden v. The Netherlands*.⁴⁸ აღნიშნულ საქმეში მომჩივანი დავობდა, რომ ნიდერლანდების სამეფომ მის წინააღმდეგ დაარღვია ევროპული კონვენციის მე-8 (პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცულობის უფლება) და მე-14 (დისკრიმინაციის აკრძალვა) მუხლებით გარანტირებული უფლებები, რადგან ბრალდებულთან ხანგრძლივი თანაცხოვრების მიუხედავად, მასზე არ გაავრცელეს პრივილეგია და სავალდებულო წესით მოსთხოვეს ჩვენების მიცემა. კერძოდ, მომჩივნის მეუღლეს ბრალად ედებოდა მკვლელობა, ხოლო გამომძიებელმა მოსამართლემ მომჩივანს მოთხოვა მიეცა ჩვენება, რასაც არ დაემორჩილა ეს უკანასკნელი იმ ფაქტორზე აპელირებით, რომ მას ბრალდებულთან აკავშირებდა 15-წლიანი თანაცხოვრება და ჰყავდათ შვილები, შესაბამისად, რეგისტრირებული კავშირის არქონის მიუხედავად, მას მეუღლის ან რეგისტრირებული პარტნიორის მსგავსად⁴⁹ უნდა მისცემოდა ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის შესაძლებლობა. აღსანიშნავია, რომ სასამართლოს ბრძანების (ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის გამო) შეუსრულებლობის გამო, მომჩივანს შეეფარდა 13-დღიანი პატიმრობა. მოცემულ საქმეში ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლება წარმოადგენს, საზოგადოებრივი ინტერესის გათვალისწინებით, სამოქალაქო ვალდებულების შესრულებისგან გათავისუფლების საგამონაკლისო შემთხვევას. შესაბამისად, ამგვარი უფლებით სარგებლობა შესაძლებელია, დაექვემდებაროს გარკვეულ

⁴⁷ Judgment of the European Court of Human Rights N42857/05 “Van Der Heijden v. The Netherlands”, 3 April 2012. პარაგრაფები 32-35.

⁴⁸ *ibid.*

⁴⁹ ნიდერლანდების სამეფოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 217-ე მუხლის მიხედვით, იმუნიტეტით სარგებლობს ბრალდებულის მეუღლე ან რეგისტრირებული პარტნიორი. Criminal Code of the Kingdom of Netherlands <<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/12/Montenegro/show>> [18.04.2022].

პირობებსა და ფორმალობებს ბენეფიციართა კატეგორიის მკაფიო განსაზღვრით.⁵⁰ ეროვნულმა სასამართლომ თითოეულ შემთხვევაში უნდა გადაწყვიტოს, საქმისთვის თუ რამდენად საჭიროა მიღებულ იქნეს ჩვენება კონკრეტული მოწმისგან.⁵¹ საჩივრის განხილვისას სტრასბურგის სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზეც, რომ მომჩივანს არც ერთხელ არ უცდია დარეგისტრირებულიყო, რითაც ის მარტივად მოექცეოდა ნიდერლანდების სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 217-ე მუხლით გათვალისწინებულ გამონაკლის პირთა წრეში, ხოლო რეგისტრაციას რესპოდენტ სახელმწიფოში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა, სხვადასხვა მიზეზთა გამო, მათ შორის სოციალური უსაფრთხოებისა თუ საგადასახადო ვალდებულებების მხრივ. დამატებით, ევროპული სასამართლოს განმარტებით, მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ ჩვენების მიცემა წარმოადგენს სამოქალაქო ვალდებულებას, სისხლის სამართლის პროცესში მოწმის იძულება, მისცეს ჩვენება, მიიჩნევა ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლებაში ჩარევად, ხოლო ჩარევის კანონიერება უნდა შეფასდეს შემდეგი ტესტით: (1) იყო თუ არა კანონით გათვალისწინებული; (2) ემსახურებოდა თუ არა ლეგიტიმურ მიზანს; და (3) რამდენად იყო ამგვარი ჩარევა საჭირო დემოკრატიულ საზოგადოებაში. სტრასბურგის სასამართლომ გადაწყვეტილებაში ცალსახად მიუთითა, რომ ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოები სარგებლობენ შეფასების ფართო ფარგლებით და ისინი უკეთეს მდგომარეობაში იმყოფებიან, ყოველი საქმის კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით, შეაფასონ ჩარევის კანონიერება.⁵² აქედან გამომდინარე, სასამართლომ მოცემულ საქმეში არ დაადგინა ევროპული კონვენციის დარღვევა.

V. დასკვნა

წინამდებარე სტატიაში გაანალიზდა ოჯახში ძალადობისა და ოჯახური დანაშაულების საქმეებზე მართლმსაჯულების განხორციელების პრობლემური საკითხები. კერძოდ, საერთო სასამართლოების მიერ პრაქტიკაში დადგენილი მაღალი მტკიცებულებითი სტანდარტი (გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანისთვის საჭირო, მინიმუმ, ორი პირდაპირი მტკიცებულების ერთობლიობა), რომელიც არ ითვალისწინებს ამგვარი კატეგორიის დანაშაულების სპეციფიკასა და ბუნებას. ამასთან, შესწავლილ იქნა ირიბი ჩვენების მტკიცებულებითი ძალის მნიშვნელობა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის

⁵⁰ “Van Der Heijden v. The Netherlands“, supra სქოლიო 47, პარაგრაფი 67.

⁵¹ ibid, პარაგრაფი 75.

⁵² ibid, პარაგრაფი 57.

გადაწყვეტილების ჭრილში. სტატიაში ეროვნული კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის მიმოხილვის კვალდაკვალ წარმოდგენილია აქტუალური საკვანძო საკითხების ირგვლივ საზღვარგარეთის ქვეყნების მოქმედი კანონმდებლობებიდან შესაბამისი დებულებები და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიდგომები.

საკითხზე მუშაობისას გამოიკვეთა, რომ საერთო სამართლისა და კონტინენტური სამართლის ქვეყნების, სისხლის სამართლის საპროცესო სამართალში ირიბი ჩვენების დასაშვებობის წესები და პრინციპები ერთმანეთისგან განსხვავებულია, რამდენადაც განსხვავდება სისტემები. კერძოდ, კონტინენტური ევროპის ზოგიერთ ქვეყანაში დადგენილია ირიბი ჩვენების დასაშვებობის მინიმალური პრინციპები, ხოლო საერთო სამართლის ქვეყნებში კი აღნიშნული კონკრეტიზაცია ხდება სასამართლო პრაქტიკით, მოსამართლის დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლებში. ქართულ საპროცესო სამართალს ყველაზე კარგად შეესაბამება ესტონური მოდელი, სადაც კონკრეტული გამონაკლისები ჩამოთვლილია საკანონმდებლო დონეზე. აღსანიშნავია ისიც, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია არ ზღუდავს ირიბი ჩვენების სისხლის სამართლის პროცესში გამოყენების შესაძლებლობას. უფრო მეტიც, სტრასბურგის სასამართლომ მტკიცებულებებთან დაკავშირებული საკითხების მოწესრიგება ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს მიანდო. ამასთან, პრეცედენტული სამართლიდან განსაკუთრებულად უნდა გამოიყოს საქმე *Al-Kwavaja and Tahery v. The United Kingdom*, რომელშიც სასამართლომ განავითარა ირიბი ჩვენების გამოყენების სამნაწილიანი სტანდარტი.⁵³

ოჯახში ძალადობის საქმეებზე გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის ერთ-ერთი განმაპირობებელი საფუძველი, როგორც უკვე არაერთგზის აღინიშნა, არის დაზარალებულის მიერ კონსტიტუციით გარანტირებული უფლებით სარგებლობა - უარი თქვას ახლონათესავის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემაზე. შესაბამისად, ავტორთა შეფასებით, საკითხის სრულყოფილად წარმოსაჩენად საინტერესო იქნებოდა, მომხდარიყო საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობების შესწავლა საგამონაკლისო მიდგომების იდენტიფიცირების მიზნით, ამასთან, სტრასბურგის სასამართლოს შესაბამისი პრეცედენტული სამართლის ანალიზი.

საერთო სამართლის ქვეყნებში კონტინენტური ევროპის სამართლის ქვეყნებისგან განსხვავებით, კანონმდებლობა ითვალისწინებს მეუღლე მოწმის მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულებას. კერძოდ, ზოგიერთ ქვეყანაში (ინგლისი, შოტლანდია, ავსტრალიის რამდენიმე შტატი) საკანონმდებლო ნორმა იმპერატიულად ადგენს მეუღლე მოწმის

⁵³ “Al-Kwavaja and Tahery v. The United Kingdom”, supra სქოლიო 39, პარაგრაფები 119-125.

მიერ ჩვენების მიცემის ვალდებულებას კონკრეტული კატეგორიის დანაშაულებთან მიმართებით. ამ მხრივ, შედარებით განსხვავებულია კანადის კანონმდებლობა, რომელიც უფრო ზოგადი შინაარსისაა და ჩვენების მიცემის ვალდებულებას აწესებს ნებისმიერი კატეგორიის დანაშაულთან მიმართებით. აქვე, მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ავსტრალიის ზოგიერთ შტატში დამკვიდრებულია დისკრეციული მიდგომა, რომლის თანახმადაც, მოსამართლე უფლებამოსილია, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, საჯარო და კერძო ინტერესების შეპირისპირებით დაადგინოს მოწმე მეუღლის მიერ ჩვენების მიცემის ან ამ ვალდებულებისგან გათავისუფლების საკითხი. აღსანიშნავია, რომ სტრასბურგის სასამართლოს მიერ ამ დრომდე განხილული ოჯახში ძალადობის არც ერთი საქმე არ ეხებოდა მოწმე მეუღლის მიერ ჩვენების მიცემის საკითხს, სავალდებულო ან ნებაყოფლობითი გზით. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მსჯელობა, ზოგადად, მოწმის იმუნიტეტით სარგებლობასთან დაკავშირებით, კარგად წარმოჩნდება დიდი პალატის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაში *Van Der Heijden v. The Netherlands*.⁵⁴ ევროპული სასამართლოს განმარტებით, მიუხედავად იმ ფაქტისა, რომ ჩვენების მიცემა წარმოადგენს სამოქალაქო ვალდებულებას, სისხლის სამართლის პროცესში მოწმის იძულება, მისცეს ჩვენება, მიიჩნევა ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლებაში ჩარევად, ხოლო ჩარევის კანონიერება უნდა შეფასდეს შემდეგი ტესტით: (1) იყო თუ არა კანონით გათვალისწინებული; (2) ემსახურებოდა თუ არა ლეგიტიმურ მიზანს; და (3) რამდენად იყო ამგვარი ჩარევა საჭირო დემოკრატიულ საზოგადოებაში.

⁵⁴ “Van Der Heijden v. The Netherlands“, supra სქოლიო 47, პარაგრაფი 75.